

FREDRIK NILSSON

Tradition och förändring

En introduktion

Budkavlen har under drygt 10 år belyst en rad olika teman, från *Krig och konflikt* (2011) till *(O)lyckans kulturella praktiker* (2023). Med föreliggande volym bryter vi denna tradition – åtminstone till viss del. I motsats till tidigare fick hugade författare denna gång själv välja ämne att skriva om. När vi granskade artikelförslagen framträdde emellertid trots det ett tema, *tradition och förändring*. Susanne Nylund Skog skriver om hur föreställningar om ett traditionellt svenskt midsommarfirande förhandlas bland svenskar på Mallorca; Kristina Öhman belyser hur ungdomar under 1990-talet prövade nya kommunikativa uttrycksformer; Sofia Wanström visar hur uppropet *Dammen brister* etablerade en arena där kvinnor kunde berätta om sexuella övergrepp på sätt som delvis utmanade traditionella berättargenrer. Vi återkommer till innehållet i bidragen längre fram.

Traditionens kulturella dragningskraft och förändringens löftesrika vindar upphör aldrig att fascinera och tenderar tillika att omges av starka känslor. I *Manifesto del Futurismo* (The Futurist Manifesto) varnade till exempel Filippo Tommaso Marinetti (1909) för traditionens bojar: ”Do you want to waste the best part of your strength in a useless admiration of the past, from which you will

emerge exhausted, diminished, trampled on?“. Svaret var förstås givet. Institutioner som värnade och vårdade dammiga traditioner kunde, fortsatte han, med fördel brännas, dränkas eller slås sönder för att därigenom frigöra individen. Invanda, statiska traditioner skulle ersättas av en framåtriktad rörelse där skönheten i accelererande bilar till och med skulle övertrumfa klassiska verk såsom skulpturen Nike från Samothrake.

We declare that the splendor of the world has been enriched by a new beauty: the beauty of speed. A racing automobile with its bonnet adorned with great tubes like serpents with explosive breath ... a roaring motor car which seems to run on machine-gun fire, is more beautiful than the Victory of Samothrace. (Marinetti 1909)

Futuristernas radikala hyllning av moderniteten tystades sedermera av dånet från första världskrigets kanoner, mullret från stridsvagnar, kulsprutornas smatter och ångestskriken från skyttegravarna. Men mellankrigstiden innebar inte att modernitetens lovsång klingade av, i stället gavs den en mer nyansrik ton. Den finlands-svenska modernisten Henry Parland, till exempel, lockades av den omvälvande frihet som det moderna samhället representerade (Rahikainen 2022:10, 14). En frihet som bland annat manifesterades i expanderande urbana miljöer där bilar, cyklar, spårvagnar, biografer och skimrande neonskyltar skapade en dynamisk, pulserande rytm. Men Parland var samtidigt ambivalent inför det moderna samhällets kommersiella ytlighet. I dikten *Människa* (1929) konstaterade han att ”vi skall vara mera kläder; mindre människor; och själen insydd i uppslagen”. Kritik mot moderniteten levererades också i den korta dikten *Jazzens diktatur* (1928).

Jazzens diktatur – ny form för katolicism.

Jag har sett ettusen byxveck flaxa av taktkänsla.

Nya traditioner riskerade alltså, i likhet med gamla, att hämma individens frihet: Jazzen som religion och religiös gemenskap, i stunden.

Moderniteten satte förstås även avtryck utanför litteraturen, konsten, filmen, modet och musiken. Bilen, cykeln och telefonen förändrade människors vanor och rörelsemönster, om än i varierande utsträckning. De nya teknologierna möttes också med ambivalens; somliga reagerade med osäkerhet och oro, andra med glädje och nyfikenhet (Österlund-Pöttsch 2024; Nilsson 2024a; Nilsson 2024b). I hemmet trängdes gamla, ärvda möbler med allt fler nya ting såsom radio, tv, tvättmaskiner och mikrovågsugnar (Huldén 2024; Strandén 2024; Åström 2024). De urbana rummen förändrades genom att småstäder moderniserades och genom att förorter växte fram kring större städer (Hagelstam 2024; Lillbroända-Annala 2024). Emellanåt var förändringen långsam, smygande, nästan omärklig, vid andra tillfällen var den omvälvande och dramatisk.

Traditioner – speglingar av kultur, identitet och ideologi

Spänningen mellan tradition och förändring präglade sålunda 1900-talet, men fortsätter att väcka känslor och skapa kulturell dynamik i samtiden. Inte minst i samband med årets högtider. Firandet av Halloween, till exempel, älskas av somliga, medan andra uppfattar traditionen som en oönskad amerikanisering av det nationella kulturarvet (t.ex. Lilja & Skott 2017). Julen, för att nämna ytterligare ett exempel, genererar positiva känslor som inte sällan grundas i nostalgisk längtan till ett förflutet vinterlandskap och varma, äkta, innerliga relationer (jfr Kättström Höök 2006:227–227). Men när julen står för dörren sprids även en känsla av ångest inför inköp av julmat och julklappar. En kollektiv suck hörs när låten *Last Christmas*, till synes utan avbrott, spelas i affärer och radiokanaler. Etnologen Magnus Mörck (2006:93) påpekar träffsäkert att indignationen inför traditionens kommersialisering och ytlighet förmodligen utgör en av våra viktigaste julritualer.

Samtidigt som traditioner producerar en varierande uppsättning känslor så blottläggs kulturella normer, dvs. delade föreställningar om vad som ska räknas som äkta, rent och ursprungligt. Traditioner

utgör därmed en slags affektiva praktiker (jfr Wetherell 2012) som skapar gemenskaper och manar till handling. ”Rädda vår svenska tradition att hata Norge” deklamerade till exempel en krönikör i kvällstidningen *Aftonbladet* (9/3 2024) då de norska bröderna Marcus och Martinus var på väg att vinna den svenska uttagningen till Eurovision Song Contest. Krönikören betonade förvisso att hat var en överdrift, men i ett ständigt pågående nationellt identitetsarbete hade traditionen ändå sin särskilda betydelse.

Det är en stolt mångårig kultur att hata Norge. Såklart hat med asterisk i hörnet och inte i ordets rätta betydelse. Vi talar om en med modersmjölken nedärvd patriotisk tradition som får oss grannländer att växa – genom att ständigt drivas av det faktum att det är lika viktigt att de andra förlorar som att vi själva vinner.

Krönikans innehåll knyter an till en muntlig tradition där de nordiska broderfolken använder varandra som kontrastpunkter. Etnologen Gunnar Alsmark (2010) har karaktäriserat traditionen som ett humoristiskt syskongnabb, som upprätthåller skillnader och därigenom även nationella identiteter. Under den humoristiska ytan ryms därför alltid ett visst mått av allvar och somliga skyndar till bröstvärnen för att försvara vad som anses vara gamla hederliga (danska/finska/norska/svenska) traditioner.

Krönikan är endast ett av flera exempel på hur traditioner laddas med kulturell mening genom att kopplas samman med identitetspolitik. Ibland, men inte alltid, kan traditioner också ges en explicit ideologisk infärgning. Så är fallet i en text som trycktes i magasinet *Smedjan*.

Det råder ingen brist på saker att älska med julen: Familjeåterföreningen, granen, saffransdoften, till och med det isiga skånska julregnet. De senaste åren har jag dock upptäckt att julen har ett extra lager charm, en charm som kommer av att den i grund och botten består av allt [som] progressiva hatar. (*Smedjan* 21/12 2018)

Magasinet publiceras av den nyliberala, svenska tankesmedjan Timbro och det ska därför inte överraska att progressiva krafter, dvs. rörelser till vänster på den politiska skalan, utmålas som traditionshatare. Vi har förstås inte ambitionen att ta ställning i denna fråga, utan konstaterar endast att traditioner låter sig användas i ideologiska strider – något som även debatten om en svensk kulturkanon illustrerar.

Beslut om att definiera en svensk kulturkanon fattades av den svenska regeringen i slutet av år 2023. Regeringen leds av Moderaterna med flankstöd från två små partier: Kristdemokraterna som står på värdekonservativ grund respektive Liberalerna som utan framgång söker fotfäste i ett gungfly. Det nationalistiska partiet Sverigedemokraterna ingår inte i regeringen, men påverkar den förda politiken genom att vara vågmästare. Dessa partier var samtliga drivande när beslutet om en svensk kulturkanon fattades. Historikern Lars Trägårdh utsågs till ordförande för den kommitté som ska arbeta med frågan och i intervjuer betonar han regelmässigt att det handlar om en viktig räddningsaktion. I *Hufvudstadsbladet* (HBL) påpekade han exempelvis att den svenska självbilden och identiteten succesivt urholkades när det moderna svenska samhället tog form (vilket sammanföll med socialdemokratins långvariga maktinnehav).

En av Trägårdhs teser är att svenskarna under en lång tid rörde sig bort från fokus på det egna landet och den egna kulturen. Kosmopolitanism och universell modernitet blev centrala komponenter av svenskarnas självbild. Enligt Trägårdh präglades svenskheten, som den blev känd efter andra världskriget, av en paradox, där man utvecklade en förståelse av svensk kultur och svenska värderingar som inkluderade ett avståndstagande från det nationella. [...] Det blev en del av att vara svensk att vara osvensk. (HBL 19/5 2024)

Kommitténs arbete har, föga överraskande, blivit föremål för intensiv kritik. Vilken kultur, vilka traditioner, ska ingå i kanon och därmed föras vidare till kommande generationer? Ska traditioner

som inte ryms på listan uppfattas som mindre viktiga? Varför behövs överhuvudtaget en kulturkanon? Detta är blott några frågor som har aktualiserats i debatten. Liknande frågor pockade för övrigt på uppmärksamhet redan när en dansk kulturkanon skulle definieras i inledningen av 2000-talet (Jönsson, Wallethe & Wienberg 2008). Av frågorna är det endast den sista som låter sig besvaras med viss säkerhet: När traditioner förefaller hotade av modernitetens virvelvindar, tenderar en nostalgisk längtan efter stabilitet, och därmed revitalisering av traditioner, gripa omkring sig (jfr Berman 1982/1988:9–12, 15–16; Heelas, Lash & Morris 1996). I tider av kris är det inte heller sällsynt att längtansfulla liknande blickar riktas mot grannländer (Nilsson 2007), så även i detta fall.

I Sveriges nordiska grannländer har nationella traditioner, såsom att vifta med nationsflaggor, tillåtits ta plats och därmed har de, menar Trägårdh, också bevarats (*HBL* 19/5 2024). Föreställningen om en större respekt för traditioner på andra sidan gränsen är kanske en anledning till att Trägårdh öppnar för möjligheten att inkludera kultur från det svenska Finland i en kommande kanon.

Det vore absurt att inte inkludera Finland kulturellt och i många olika avseenden. Och det är många som idag tycker att Finland egentligen är mer svenskt än Sverige är, för att Finland har bevarat mycket mer av det gemensamma arbetet medan svenskarna har varit besatta av modernitet och förändring, och varit ganska slarviga egentligen med att bevara viktiga traditioner. (Trägårdh intervjuad i *Svenska Yle* 8/1 2024)

Den svenska kulturen i Finland tycks alltså, i motsats till den svenska, oföränderlig, ålderdomlig och äkta. Ett gigantiskt reliktområde, för att återknyta till en äldre term inom traditionsvetenskapen, där modernitetens destruktiva krafter begränsats och traditioner bevarats. Här finns det anledning att påminna om att idén om urgamla, oföränderliga traditioner ofta är en fantasi med förföriska kvalitéer som aktiveras när framtiden tycks osäker. Traditioner är, menar historikern Eric Hobsbawm, ideologiska praktiker som skapar trygghet, ordning och gemenskap i nuet genom att betona kon-

tinuitet med det förflutna (Hobsbawm 1983/2007:1–2). Därigenom kan traditioner också bidra till att staka ut vägen mot en gemensam och förment bättre, ljusare framtid.

Traditionsvetenskapliga perspektiv på tradition och förändring

Kultur och traditioner är inte statiska, utan rörliga och föremål för kreativ omstöpning (t.ex. Glassie 1995; Ben-Amos 2020; Frykman, Bringéus & Löfgren 1991). Det svenska Finland utgör alltså knappast ett stabilt reliktområde, men, för all del, vid tiden kring sekelskiftet 1900 torgförde även traditionsvetenskaperna denna idé. I likhet med kanonkommittén (men drygt 100 år tidigare) uppfattades det moderna samhället, i förening med en stadigt starkare och mer högljudd fennomani, som ett hot mot det svenska kulturarvet i Finland. Det ansågs därför viktigt att dokumentera vad som uppfattades som urgamla traditioner och dessa fanns, menade man, i avlägsna, isolerade områden (Nilsson 2021). Detta var också en anledning till att tidskriften *Budkavlen* grundades. Kulturarvet, de svenska traditionerna i Finland, var på väg att raderas och tidskriftens första redaktör, K. Rob. V. Wikman, manade till handling: ”Det är en av de förnämligaste uppgifter vår tid har att taga tillvara och samla dessa folkminnets skatter. För en eftervärld skall detta icke längre vara möjligt” (Wikman 1922:2). I tidskriftens första nummer trycktes följaktligen flera bidrag som skildrade en förment äkta folkkultur och i något fall baserades dessa på uppteckningar från just reliktområden.

Det ska dock betonas att den traditionsvetenskapliga forskningen tidigt problematiserade frågan om tradition och förändring. I *Bygd och yttervärld. Studier över förhållandet mellan nyheter och tradition* konstaterade till exempel Sigfrid Svensson, sedermera professor i Nordisk och jämförande folklivsforskning vid Lunds universitet, att folkkulturen förvisso är ”starkt traditionsbunden”, men alls inte statisk.

Nyheter ha inkommit och vunnit spridning i ett ständigt skeende. Själva konstaterandet av att lån föreligger utifrån och uppifrån blir ett underordnat problem i förhållande till det låntagnas öden i den nya miljön. [...] Vad var anledningen, när en bygd började ändra sin gamla livsföring under inflytande utifrån? Hur gestaltade sig sett på nära håll mötet mellan nyheter och tradition? Vilka voro förmedlarna och initiativtagarna? Vilka personer i bygden gingo i spetsen för det nya? (Svensson 1942:7–8).

Svensson hade redan tidigare, i flera studier, betonat att kultur är en process och att traditioner är föränderliga (Ek 2010). *Bygd och yttervärld* cementerade detta perspektiv och förebådade ett paradigmskifte. Traditionsvetenskaperna har sedan dess med allt större begreppsrikedom intresserat sig för spänningsfältet mellan tradition och förändring; hur kulturella fenomen bryter fram och förändras; hur sega traditioner samsas om utrymmet med smarta innovationer; hur kulturarv förändras, förhandlas och omladdas i skilda sociala, tidsliga och rumsliga sammanhang.

Föreliggande volym av Budkavlen vilar direkt och indirekt på idén om kultur som process. I artikeln *I den svenska bubblan. Om midsommarfirande och svenskhet på Mallorca* undersöker Susanne Nylund Skog hur idén om svensk midsommar och svenskhet kommer till uttryck bland svenskar som under längre eller kortare perioder bor på ön. Nylund Skog belyser därigenom hur olika delar av firandet, såsom dansen kring stängen och midsommarmaten, ges rituell betydelse och ligger till grund för etablering av nationell identitet. I bidraget jämförs även midsommarfirandet med den katalanska traditionen att fira Sant Joan som också rymmer identitetspolitiska dimensioner.

I Kristina Öhmans bidrag, *En Pudel är ingen hund!! Tidningen OSA som social arena*, står förändring, kanske också revolt mot traditioner och invanda föreställningsvärldar, i fokus. Öhman undersöker hur ungdomar genom att skriva till tidningen prövade delvis nya kommunikativa uttrycksformer samtidigt som kulturella normer utmanades. Tidningen bestod huvudsakligen av insändare och underrubriken, *Skriv så du hörs!*, tydliggjorde ambitionen. Kanske kan

det hävdas att tidningen utvecklades till en frizon för ungdomar som märkte av eller längtade efter, för att tala med socialpsykologen och pedagogen Tomas Ziehe (1982/1986), kulturell friställning. Detta är dock inte ett argument som förs fram av Öhman.

Möjligheten att pröva nya kommunikativa uttrycksformer behandlas även av Sofia Wanström. I hennes bidrag, ”Ja, var ska man börja?” *Våldtäktsberättelsers förutsättningar och begränsningar*, undersöks hur uppropet *Dammen brister*, en finlandssvensk utlöpare av #metoo-kampanjen, etablerade ett narrativt utrymme för kvinnor att berätta om sexuella trakasserier och övergrepp. Artikeln tar sin utgångspunkt i att utrymmet för att berätta var annorlunda inom *Dammen brister*, vilket, menar Wanström, också påverkade formen och innehållet i de vittnesmål som framfördes: Uppropet skapade ett tryggt rum som tillhandhöll möjligheter att utmana berättartraditioner. Wanström belyser därvidlag två särskilda berättelsestrukturer, å ena sidan korta, knapphändiga berättelser och å den andra långa, detaljerade berättelser.

Bidragen i föreliggande volym av Budkavlen kretsar således på olika sätt kring tradition och förändring. Avslutningsvis finns det anledning att påpeka att volymen även i redaktionellt hänseende knyter an till temat. Med denna volym tar Sanna Lillbroända-Annala över som ansvarig utgivare för tidskriften. Lillbroända-Annala är docent i Nordisk etnologi vid Åbo Akademi och har redan tidigare varit verksam i Budkavlens redaktionsråd. Detta innebär samtidigt att Lena Marander-Eklund avgår som ansvarig utgivare. Under Marander-Eklunds ledning har tidskriften genomgått flera betydelsefulla reformer. Av dessa har kanske övergången till en elektronisk tidskrift varit mest krävande. Det handlar nämligen inte enbart om ett förändrat format, utan också om nya arbetssätt. Som traditionsvetare är vi medvetna om det hårda arbete som krävs för att förändra gamla vanor, det känns ju ofta tryggare att fortsätta i invanda hjulspår. Men vi vet också att nya praktiker, nya vanor, kan locka och inspirera. Marander-Eklund har på ett mycket smidigt sätt hanterat förändringen och inspirerat redaktionsrådet. Hon har, för att återknyta till Sigfrid Svensson, varit en av de ”personer i

bygden” som gått i spetsen för det nya. Vi är mycket tacksamma för Marander-Eklunds arbete.

Käll- och litteraturförteckning

Källor

Aftonbladet, 9/3 2024.

Hufvudstadsbladet, HBL, 19/5 2024.

Svenska Yle, 8/1 2024.

Litteratur

- Alsmark, Gunnar 2010. Broderfolkens bro. I: Löfgren, Orvar och Nilsson, Fredrik (red.): *Regionauterna – Öresundsregionen från vision till vardag*, s. 139–156. Göteborg: Makadam Förlag.
- Ben-Amos, Dan 2020. The Seven Strands of Tradition. Varieties in Its Meaning in American Folklore Studies. *Journal of Folklore Research* 21(2–3), s. 97–131.
- Berman, Marshall 1982/1988. *All that is solid melts into air: the experience of modernity*. New York: Viking Penguin.
- Ek, Sven B. 2010. Sigfrid Svensson (1901–1984). I: Hellspong, Mats, Skott, Fredrik & Bringéus, Nils-Arvid (red.): *Svenska etnologer och folklorister*. Uppsala: Kungl. Gustav Adolfs akademien för svensk folkkultur.
- Frykman, Jonas, Bringéus, Nils-Arvid & Löfgren, Orvar (red.) 1991. *Svenska vanor och ovanor*. Stockholm: Natur och kultur.
- Glassie, Henry 1995. Tradition. *The Journal of American Folklore* 108(430), Common Ground: Keywords for the Study of Expressive Culture, s. 395–412.
- Hagelstam, Sonja 2024. Förorten – ett urbant rum i utkanten. I: Lönnqvist, Bo, Åström, Anna-Maria & Österlund-Pöttsch, Susanne (red.): *Naturen och platserna. Vardagens föränderliga rum under 1900-talet*, band 1, s. 188–206. Helsingfors/Stockholm: Svenska litteratursällskapet i Finland & Appell Förlag.

- Heelas, Paul, Lash, Scott & Morris, Paul (red.) 1996. *Detraditionalization. Critical reflections on authority and identity*. Cambridge, Mass.: Blackwell.
- Hobsbawm, Eric 1983/2007. Introduction: Invention of Traditions. I: Hobsbawm, Eric & Ranger, Terence (red.): *The invention of tradition*, s. 1–14. Cambridge: Cambridge U.P.
- Huldén, Niklas 2024. Prylarna i hemmet – teknik i hushåll och underhållning. I: Åström, Anna-Maria & Nilsson, Fredrik (red.): *Hushållen och tingen. Vardagens föränderliga rum under 1900-talet*, band 2, s. 264–282. Helsingfors/Stockholm: Svenska litteratursällskapet i Finland & Appell Förlag.
- Jönsson, Lars-Eric, Wallete, Anna & Wienberg, Jes (red.) 2008. *Kanon och kulturarv. Historia och samtid i Danmark och Sverige*. Göteborg: Makadam Förlag.
- Krig och konflikter. Temanummer av *Budkavlen* 90, 2011.
- Kättström Höök, Lena 2006. Drömmen om julen. Ideal och verklighet. I: Hagström, Charlotte, Hugoson, Marlene & Nordström, Annika (red.): *Nu gör vi jul igen*, s. 221–232. Uppsala: Institutet för språk och folkminnen i samarbete med Folkklivsarkivet, Lunds universitet.
- Lilja, Agneta & Skott, Fredrik 2017. *Halloween – omstridd och omhuldad*. Göteborg: Institutet för språk och folkminnen.
- Lillbroända-Annala, Sanna 2024. Småstadens rum i förändring. I: Lönnqvist, Bo, Åström, Anna-Maria & Österlund-Pötzsch, Susanne (red.): *Naturen och platserna. Vardagens föränderliga rum under 1900-talet*, band 1, s. 173–187. Helsingfors/Stockholm: Svenska litteratursällskapet i Finland & Appell Förlag.
- Marinetti, Filippo Tommaso 1909. *The Futurist Manifesto*.
- Mörck, Magnus 2006. Indignationen över kommersialismen värmer våra hjärtan. I: Hagström, Charlotte, Hugoson, Marlene & Nordström, Annika (red.): *Nu gör vi jul igen*, s. 93–94. Uppsala: Institutet för språk och folkminnen i samarbete med Folkklivsarkivet, Lunds universitet.
- Nilsson, Fredrik 2007. ”Nationalitet og landegrænser er os lige gyldige”. En studie av ungsocialister och gränsöverskridande vid tiden kring 1900. I: Nilsson, Fredrik, Sanders, Hanne & Stubbegaard, Ylva (red.): *Öresundsgränser. Rörelser, möten och visioner i tid och rum*. Göteborg: Makadam Förlag.

- Nilsson, Fredrik 2021. "Till läsaren". Budkavlen som emotionell, politisk praktik. I: Marander-Eklund, Lena & Nilsson, Fredrik (red.): *Budkavlen 100 år. En tidskrift i tiden*. Specialnummer av *Budkavlen. Tidskrift för etnologi och folkloristik*, vol. 100, s. 42–68.
- Nilsson, Fredrik 2024a. Cykling – upptäcktsfärder och prövande av gränser. I: Lönnqvist, Bo, Åström, Anna-Maria & Österlund-Pötzsch, Susanne (red.): *Naturen och platserna. Vardagens föränderliga rum under 1900-talet*, band 1, s. 231–244. Helsingfors/Stockholm: Svenska litteratursällskapet i Finland & Appell Förlag.
- Nilsson, Fredrik 2024b. Telefonin – en outhärlig och hotfull teknologi. I: Lönnqvist, Bo, Åström, Anna-Maria & Österlund-Pötzsch, Susanne (red.): *Naturen och platserna. Vardagens föränderliga rum under 1900-talet*, band 1, s. 265–281. Helsingfors/Stockholm: Svenska litteratursällskapet i Finland & Appell Förlag.
- (O)lyckans kulturella praktiker. Temanummer av *Budkavlen* 102, 2023.
- Parland, Henry 1928. Jazzens diktatur. I: Claes, Pieter & Veit, Elisa (red.): *Mina lögner. Henry Parland i urval*. Helsingfors/Stockholm: Svenska litteratursällskapet i Finland & Appell Förlag.
- Parland, Henry 1929. Människa. I: Claes, Pieter & Veit, Elisa (red.): *Mina lögner. Henry Parland i urval*. Helsingfors/Stockholm: Svenska litteratursällskapet i Finland & Appell Förlag.
- Rahikainen, Agneta 2022. Inledning. I: Claes, Pieter & Veit, Elisa (red.): *Mina lögner. Henry Parland i urval*. Helsingfors/Stockholm: Svenska litteratursällskapet i Finland & Appell Förlag.
- Strandén, Sofie 2024. Nyss bykt är alltid vitt. I: Marander-Eklund, Lena, Henriksson, Blanka & Strandén, Sofie (red.): *Hemma, borta, bortom. Vardagens föränderliga rum under 1900-talet*, band 3, s. 62–79. Helsingfors/Stockholm: Svenska litteratursällskapet i Finland & Appell Förlag.
- Svensson, Sigfrid 1942. *Bygd och yttervärld. Studier över förhållandet mellan nyheter och tradition*. Stockholm: Nordiska museet.
- Wetherell, Margaret 2012. *Affect and emotion. A new social science understanding*. London: SAGE.
- Wikman, K. Rob. V. 1922. Till läsaren. *Budkavlen. Meddelanden utgivna av Brages sektion för folklivsforskning*. Årgång 1.

Åström, Anna-Maria 2024. Småhushållen – landsbygdens, skärgårdens och städernas hem. I: Åström, Anna-Maria & Nilsson, Fredrik (red.): *Hushållen och tingen. Vardagens föränderliga rum under 1900-talet*, band 2, s. 75–98. Helsingfors/Stockholm: Svenska litteratursällskapet i Finland & Appell Förlag.

Österlund-Pötzsch, Susanne 2024. Färdmedel, platser och rum. I: Lönnqvist, Bo, Åström, Anna-Maria & Österlund-Pötzsch, Susanne (red.): *Naturen och platserna. Vardagens föränderliga rum under 1900-talet*, band 1, s. 210–230. Helsingfors/Stockholm: Svenska litteratursällskapet i Finland & Appell Förlag.